

Tělesnost a výchova

Martina Kočerová

1. Úvod

Příspěvek přináší pohled na výchovu a tělesnost tak, jak byl prezentován vybranými církvemi, přičemž vychází z výzkumného šetření zaměřeného na tělesnost jako aspekt osobnosti člověka a zároveň jednu z dimenzí tělesné kultury.¹ Cílem příspěvku je představit církvemi akcentovanou výchovu a popsat vztah mezi výchovou a tělesností na základě výsledků širšího výzkumného šetření, které je popsáno v kapitole Metodika. Jaký je vztah tělesnosti a výchovy, jakou úlohu má výchova při formování tělesnosti, a o jakou výchovu ve vztahu k tělesnosti jde, to je obsahem předloženého příspěvku.

Tělesností je myšleno vnímání těla a přemýšlení o něm. Otázka tělesnosti se však nevztahuje k tělu jako tělesu, nýbrž k člověku v jeho komplexnosti, neboť tělo není pouhým nástrojem, ale uskutečňuje se v něm samo lidské bytí. Člověk své tělo vnímá a prožívá, ale také skrze ně vnímá a prožívá svět, který jej obklopuje, včetně sociálního světa. V těle a skrze tělo probíhá vzájemný vztah s okolním světem; člověk se v těle a skrze tělo podílí na (spolu)utváření světa, který mu poskytuje podněty k sebeformování. Tělo je hlavním prostředkem k sebevnímání, sebepochopení a interakci se světem a významně ovlivňuje sebedefinování člověka.² Výchova (a sebevýchova) tak nemůže být zúžena pouze na osvojení si základních návyků péče o vzhled, hygienu či funkčnost ve smyslu správného fungování fyziologických a chemických procesů,

¹ Srov. Martina KOČEROVÁ, „Pohled vybraných křesťanských církví na tělesnost,“ *Česká kinantropologie* 24, č. 3–4 (2020): 55–66; Martina KOČEROVÁ, *Křesťanství a tělesná kultura v českých zemích v letech 1917 až 1970*, PhD diss., Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, 2020; Martina KOČEROVÁ, „Corporeality in the View of Selected Christian Churches in Czech Lands from 1917 to 1970,“ *E-Journal of Religious and Theological Studies* 8, č. 6 (2022): 166–176, <https://doi.org/10.38159/erats.2022863>.

² Srov. Emerich CORETH, *Co je člověk?* Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1996; Ludmila FIALOVÁ, *Body image jako součást sebepojetí člověka*, Praha: Karolinum, 2001; Běla HÁTLOVÁ, „Tělesnost,“ *Moderní babičtví*, č. 8 (2005): 1–2.

tedy na péči o těleso. Kultivaci těla je třeba chápat jako komplexní péči o člověka, tedy o tělo i duši v jejich jednotě a nedělitelnosti.

Pohled na tělesnost se historicky odvíjel od pohledu na tělo, respektive těla a duše a jejich vzájemného vztahu. V obecném povědomí je pojetí těla a tělesnosti jako pozitivních hodnot spojováno s antikou. Harmonii těla a ducha (taktéž duše) nacházíme již v antickém ideálu kalokagathia, stejně jako v judaismu a počátcích křesťanství. Jednota těla a ducha se promítala i do výchovy, což dokládají díla latinských a řeckých autorů, kteří spojovali tělo, hru a sport s edukací. Předložený příspěvek se však zaměřuje na 20. století, konkrétně na období mezi roky 1917 a 1970, neboť vychází z výsledků výzkumného šetření zaměřeného právě na toto období (podrobněji v kapitole Metodika).

2. METODIKA

2.1 Cíl výzkumného šetření a cílové období

Cílem výzkumného šetření bylo popsat a vzájemně porovnat pohled a vývoj pohledu vybraných křesťanských církví na tělesnou kulturu, jenž byl v českých zemích v letech 1917 až 1970 prezentován prostřednictvím církevních dokumentů a dobových komentářů.

Historický vývoj, který měl dopad (kromě jiných oblastí) na vnímání těla, potažmo tělesnosti, a změny s ním spojené, zakládají předpoklad, že ani křesťanské církve nezůstávají inertní vůči tomuto společensko-kulturně-politickému dění, neboť ony samy nestojí mimo společnost, nýbrž jsou její součástí. Vývoj tak reflektují ve svých postojích, které se následně odrážejí v praxi těchto církví, náboženských organizací či na ně navázaných subjektů.

Na základě tohoto předpokladu bylo za cílové období zvoleno 20. století, přičemž byl vybrán úsek ohraničený z jedné strany rokem 1917, z druhé pak rokem 1970. Při výběru cílového období bylo přihlédnuto k tomu, že v roce 1917 byl vydán *Kodex kanonického práva*,³ upravující církví aplikované právo postihující také pohled na *tělo*, potažmo na *tělesnost*. V letech 1962 až 1965 probíhal II. vatikánský koncil, a v roce 1968

³ *Codex iuris canonici* = *Kodex kanonického práva*, Praha: Zvon, 1994.

byla vydána encyklika *Humanae vitae*.⁴ Jak koncil, tak encyklika, nesly změnu v pohledu na *tělo a tělesnost*.

V závěrech, které vzešly z II. vatikánského koncilu, byla deklarována změna pohledu Církve římskokatolické na svět a svůj úkol v něm. Pokoncilní teologie se vztahuje k období patristiky a svůj pohled na *tělo* a *duši* a jejich vzájemný vztah staví na biblickém důrazu na stvoření člověka k Božímu obrazu. *Tělesnost* je v tomto pojetí Božím darem a je třeba na ni v tomto duchu nahlížet. Jestliže byly *tělo a tělesnost* do koncilu nahlíženy v nějakém aspektu jako dobré, pak to bylo zejména v jejich uvažování jakožto prostředků, které mohou sloužit bohudíjným cílům. Pokoncilní pohled se upíná k mystériu Ježíšova oslaveného *těla*, v němž se zakládá přijetí *těla a tělesnosti* a jejich docenění sama v sobě.⁵

Tato změna paradigmatu byla deklarována také v dokumentech II. vatikánského koncilu, zejména pak v dokumentu *Gaudium et spes: Pastoralní konstituce v dnešním světě*,⁶ v němž je k člověku přistupováno v jeho úplnosti, s *tělem* i s *duší*, srdcem i svědomím, myslí i vůlí. Církev namísto odboje proti modernímu světu vchází do dialogu se světem, přestává svět vidět jako protivníka, který má být poražen, a přistupuje ke světu jako k příteli, kterému je třeba naslouchat a pomáhat.⁷ Uvedená změna paradigmatu mohla vyvolat bezprostřední reakci církví, kterou by bylo možné identifikovat v následujícím období. Proto byl ponechán časový odstup dvou let, a za konec cílového období byl vybrán rok 1970.

Výzkum cílil na církve, které se ve střední Evropě řadí do základních dvou proudů, katolického a protestantského.⁸ V protestantském pak jde o církve, které ve své teologii navazovaly na myšlenky zejména Martina Luthera, Ulricha Zwingliho a Jana Kalvína. Konkrétně šlo o Českobratrskou církev evangelickou, Církev římskokatolickou a Církev československou husitskou (původním názvem Církev česko-

⁴ PAVEL VI., *Humanae vitae. O správném řádu předávání lidského života*, Praha: Scriptum, 1991.

⁵ Srov. Karel SKALICKÝ, *Radost a naděje*, Řím: Křesťanská akademie, 1968.

⁶ *Gaudium et spes. Pastoralní konstituce o církvi v dnešním světě*, 1965, č. 53, http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_cs.html [cit. 4. 12. 2024].

⁷ Srov. SKALICKÝ, *Radost a naděje*.

⁸ Východní církve (pravoslavná a řeckokatolická) nebyly do výzkumu zahrnuty, neboť jejich působení na území dnešní České republiky v cílovém období nebylo kontinuální. Srov. *Religionistická encyklopedie*, https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/Pravoslavna_cirkev#Po.C4.8Det_v.C4.9B.C5.99.C3.ADc.C3.ADch [poslední úprava 24. 10. 2024] [cit. 4. 12. 2024].

slovenská, přívlastek husitská byl připojen až v roce 1971). Církve byly vybrány na základě následujících kritérií:

- jedná se o křesťanské církve;
- jedná se o církve, které působily na území dnešní České republiky v letech 1917 až 1970;
- jde o církve, které mají ucelené, v písemné formě zpracované učení;
- jedná se o církve, které mají teologii své denominace jako univerzitní studijní obor.

Pohled na tělesnost byl dedukován z reakcí vybraných církví na hnutí, která při emancipaci těla navazovala na antické prvky, taktéž na rozvoj tělesných cvičení ze zdravotních a branných důvodů, jakož i na naturismus (německé Freikörperkultur). Předložený příspěvek se zaměřuje na zprostředkování části výsledků tohoto výzkumného šetření týkajících se vztahu mezi tělesností a výchovou.⁹

2.2 Metodologické paradigma a výzkumné metody

Studie se tematicky pohybovala na pomezí kinantropologie a teologie, vycházela z poststrukturalismu, konstruktivismu a hermeneutické filosofie navazující na fenomenologii a fundamentální ontologii. Aplikovanými výzkumnými metodami byly diskurzivně-historický přístup kritické diskurzivní analýzy¹⁰ a textová hermeneutika. Na základě typu výkladu (též způsobu vysvětlení) pohledu na tělesnost jde o interpretační vědecké metody, které vedou k porozumění obsahu a změně interpretace v historickém kontextu. Smyslem zkoumání textů nebylo jenom jim správně porozumět, nýbrž také identifikovat vnější podněty, které měly vliv na změnu pohledu na tělesnost, potažmo na tělesnou kulturu,¹¹ ve zkoumaném období. Šlo o teoretický výzkum na pomezí kvantitativní-

⁹ Srov. KOČEROVÁ, „Pohled vybraných křesťanských církví na tělesnost“; KOČEROVÁ, *Křesťanství a tělesná kultura v českých zemích v letech 1917 až 1970*; KOČEROVÁ, „Corporeality in the View of Selected Christian Churches in Czech Lands from 1917 to 1970“.

¹⁰ Srov. Dušan Klapko, „Diskurzivní analýza a její využití ve výzkumu edukačních jevů,“ *Pedagogická orientace* 26, č. 3 (2016): 379–414.

¹¹ Srov. Ivo Jirásek, „Tělesnost a tělesná kultura,“ *Česká kinantropologie* 4, č. 1 (2000): 49–57; Ivo Jirásek, *Filosofická kinantropologie: setkání filosofie, těla a pohybu*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005.

ho a kvalitativního. Jednalo se o přístup holistický, z časového hlediska o výzkum historický.¹²

2.3 Sběr a třídění informačních zdrojů a metody jejich zpracování

Studie vycházela z analýzy tištěných informačních zdrojů. Pokud byl dostupný český překlad publikovaný danou církví, pak pro zpracování byl užit tento. Nebyl-li dostupný český překlad, pak byl analýze podroben text v překladu do jiného jazyka, jehož znalostí výzkumník vládnul (slovenština, angličtina, němčina), nebo původní text, byl-li v některém z uvedených jazyků. U dobových komentářů byly výchozími texty ty, které byly psané česky.

Sběr informačních zdrojů byl organizován ve dvou fázích, každá rozdělena do několika kroků, které nešly vždy chronologicky za sebou, nýbrž i souběžně. Byl vytvořen seznam dokumentů pro každou z vybraných církví zvlášť. Do seznamu byly zařazeny církevní dokumenty na základě následujících kritérií: datování vzniku mezi roky 1917 a 1970 včetně; autorem byl některý z papežů; a/nebo autorem byl koncilní sněm; a/nebo autorem byl výkonný orgán církve; definují základní doktríny církve; a/nebo jsou jedinými dostupnými dokumenty. V rámci periodik byly vybrány ty, jejichž publikování bylo datováno mezi roky 1917 a 1970 včetně a periodikum bylo vydáváno některou z vybraných církví jakožto orgán církve. Tištěné informační zdroje byly vyhledány v on-line nebo v tištěné podobě.

Jakožto hermeneutická jednotka byly ve druhé fázi informační zdroje katalogizovány. K hlubší analýze byly vybrány ty, které: primárně pojmenovávají hnutí, která při emancipaci těla navazovala na antické prvky; a/nebo primárně pojmenovávají tělesná cvičení ze zdravotních a branných důvodů; a/nebo primárně pojmenovávají naturismus; a/nebo primárně pojmenovávají jinou oblast tělesné kultury, sekundárně pak akcentovaná témata; definují základní doktríny církve; a/nebo jsou jedinými dostupnými. Hlubší analýze byly podrobeny čtyři informační zdroje pro Československou církev evangelickou, osm u Církve římskokatolické a sedmnáct u Církve československé husitské.

¹² SROV. KOČEROVÁ, Pohled vybraných křesťanských církví na tělesnost; KOČEROVÁ, *Křesťanství a tělesná kultura v českých zemích v letech 1917 až 1970*; KOČEROVÁ, „Corporeality in the View of Selected Christian Churches in Czech Lands from 1917 to 1970“.

Na sběr a třídění tištěných informačních zdrojů bylo navázáno fází třetí, tedy analýzou vybraných tištěných zdrojů, a to ve dvou oddělených krocích, které se ovšem částečně překrývaly. Byl aplikován diskurzivně-historický přístup kritické diskurzivní analýzy (dále jen DHA) a textová hermeneutika.

Analýza metodou DHA sestávala z několika kroků, které nešly vždy chronologicky za sebou, nýbrž i souběžně. Tištěné informační zdroje byly zařazeny do komunikační situace a historického kontextu.¹³ Dále byly zdroje segmentovány na obsahově-pragmatické jednotky, probíhalo opakované čtení textu následované výběrem úseků, které se vztahují k výzkumné otázce s primárním zaměřením na vztah církev–tělesnost. Na základě metody „in vivo“ kódů, byly vyhledány segmenty. Kódován byl každý komunikát, segmenty byly vyznačovány přímo v textu, následně přeneseny do tabulky (v pracovním sešitě tabulkového procesoru Excel) a sdruženy dle obsahové blízkosti segmentů. Vyhledané segmenty byly sdruženy napříč komunikáty, vždy však odděleně pro každou církev. Skupiny segmentů byly opatřeny názvy, následně sdruženy v obecnější kategorie, které byly pojmenovány.

Dalším krokem byla identifikace diskurzů, kdy v úsecích, které se v rámci komunikátů vztahovaly k výzkumné otázce s primárním zaměřením na vztah církev–tělesnost, byly vyhledány strukturované soubory tvrzení – diskurzy, které konstruují různé verze zkoumaného jevu. Identifikované diskurzy byly dále porovnávány, čímž došlo k jejich zpřesnění, následně byly diskurzy pojmenovány. Na základě prolínání zdánlivě protichůdných prezentací tělesnosti byly napříč diskurzy základními identifikovány diskurzy průřezové. Tyto diskurzy byly poté pojmenovány pomocí bipolárních pojmů, které je charakterizují, přičemž se pojmy nemusely vždy pouze vylučovat, nýbrž se mohly i doplňovat.

Textová hermeneutika probíhala v sekvencích: čtení celého textu; vytvoření předporozumění na základě teoretické studie tématu a provedené DHA; formulace otázek, které měly být v textu objasněny (vycházely z výzkumných otázek). Následovalo nové hloubkové čtení textu řádek po řádku, sledující jednotlivá slova, vynechávky v řádcích; určení

¹³ Srov. Klapko, „Diskursivní analýza a její využití ve výzkumu edukačních jevů“, Kateřina Prokopová – Zuzana Orságová – Petra Martinková, *Metodologie výzkumu v oblasti kritické analýzy diskurzu*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014; Tomáš Řiháček – Ivo Čermák – Roman Hytych a kol., *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy* Brno: Masarykova univerzita, 2013.

a označení míst v textu, která představují odpověď na položenou otázku. Odpovědi byly srovnány v rámci celého textu; byly vytvořeny alternativní interpretace a hledány zdroje pro jejich zamítnutí. Další sekvencí bylo kladení nových otázek za účelem potvrzení identifikovaných odpovědí, následovalo opakování celého procesu v tzv. hermeneutickém kruhu.

Výsledky získané prostřednictvím DHA a textové hermeneutiky byly interpretovány v rámci vybraných církví odděleně.

Ve čtvrté fázi došlo k porovnání výsledků získaných prostřednictvím DHA a textové hermeneutiky. Celý proces byl završen dedukcí pohledu na tělesnost a vyslovením závěrů, přičemž porovnání pohledu na tělesnost mezi vybranými církvemi se nezaměřovalo na identifikaci shod a rozdílů a jejich kvantifikaci. Nebyla vytvořena škála pro porovnání, ani standard, vůči němuž by bylo porovnání možné, jak by tomu mohlo být u kvantitativního výzkumu. K porovnání došlo na úrovni kvalitativní, kdy při DHA byly na základě kódování vytvořeny kategorie, které bylo možné porovnat napříč vybranými církvemi, a to ve dvou úrovních: zda byly identifikovány shodné kategorie a zda jsou shodné kategorie tvořeny shodnými či obdobnými pojmy. Zjištěné odlišnosti mezi církvemi a identifikovanými kategoriemi a jejich obsahy byly popsány.

2.4 Posouzení validity informačních zdrojů

Pohled na tělesnost, který byl prezentován Českobratrskou církví evangelickou, lze považovat za závazný, neboť informačními zdroji byly věroučné dokumenty a jejich výklad, mající nejvyšší míru závaznosti. V rámci Církve římskokatolické sestávala polovina informačních zdrojů (čtyři z osmi) z dokumentů, které mají závaznou platnost, další dva dokumenty nejsou závazné, avšak jsou vyjádřením nejvyššího představitele církve. Pohled na tělesnost prezentovaný v těchto zdrojích lze tudíž považovat také za závazný. V rámci Církve československé husitské převažovaly mezi informačními zdroji (patnáct ze sedmnácti) komentáře v dobovém tisku, které nemají závaznou platnost, závazné byly pouze dva dokumenty. Pohled na tělesnost prezentovaný v informačních zdrojích Církvi československou husitskou nelze tedy považovat za zcela závazný.

3. VÝSLEDKY

V rámci uskutečněného výzkumného šetření bylo identifikováno celkem pět základních z části protikladných, ale současně i komplementárních diskurzů, tedy strukturovaných souborů tvrzení, jimiž jsou konstruovány různé verze tělesnosti (pohledy na tělesnost): diskurz danosti; diskurz získaného konstruktů; diskurz národnosti; diskurz prostředku; diskurz nenaplněnosti. Dále byly identifikovány čtyři tzv. průřezové diskurzy, které protínají již zmíněné základní a zakládají se v prolínání zdánlivě protichůdných prezentací tělesnosti: diskurz svobody – otroctví; diskurz jednoty – rozkolu; diskurz jednotlivosti – celku; diskurz ducha – hmoty.

Následně budou představeny jednotlivé základní diskurzy, a to se zaměřením na vztah tělesnosti a výchovy. Diskurz danosti se zakládá v pojetí člověka, jak jej vnímá teologická antropologie, tedy člověka stvořeného Bohem k Božímu obrazu; stvořeného v dokonalosti, plnosti, kráse a ve svobodě, v jednotě a harmonii duše, těla a ducha. „Člověk byl na počátku stvořen Bohem k obrazu Božímu, v spravedlnosti a svatosti pravdy, ale dostal se pode jeho hříchu, smrti a rozličných pohrom, protože se z popudu Hadova a svou vinou odchýlil od dobroty a spravedlnosti.“¹⁴ Harmonie a jednota byly porušeny hříchem při pádu člověka, přičemž tělesnost je nahlížena jako součást člověka již při stvoření a je součástí Božího stvoření a záměru. Následkem hříchu se v člověku střetává nesmrtelnost se smrtelností, tedy život a smrt, nesmrtelná duše a smrtelné tělo, ale také dílo Ducha, který vede člověka k setrvání v dobrém. Tělesnost je tak místem rozpolcenosti člověka. Zde má své místo právě výchova, neboť tělo musí být vychováváno, usměrňováno a uváděno do řádu. S tělem se člověk musí učit pracovat, zacházet s ním, pečovat o ně. Tělesnost by měl člověk rozvíjet, avšak nikoli pro ni samu, nýbrž ve vztahu k poslednímu smyslu, kterým je služba a chvála Bohu.

Když je řeč o výchově, tedy o cílevědomém systematickém a dlouhodobém rozvoji, pak jde o harmonický rozvoj. Do tělesnosti tedy nemůže promlouvat pouze část člověka, nýbrž celý – každá jeho součást tak, jak jí přísluší. Při péči o tělo a tělesném rozvoji tak nemůže jít jen o techniku, nýbrž o člověka, a to v jeho komplexnosti a harmonii. Tělo není jen

¹⁴ *Helvétské vyznání víry*, 1566, VIII, odstavec 1, <https://portal.cb.cz/cs/dokumenty/Reformační%20vyznání%20víry> [cit. 4. 12. 2024].

hmota; v něm se zrcadlí hodnoty a ideály, které promlouvají také do tělesnosti. Nejsou to ale jen hodnoty, nýbrž také ideje a morálka. Tělesnost se podílí na budování osobnosti jedince, a osobnost se buduje ve vztahu k tělesnosti. Tělesnost se podílí na důstojnosti člověka; zároveň se sebe-pojetí člověka promítá v tělesnosti.

Dalším identifikovaným diskurzem byl diskurz získaného konstrukt, který přistupuje k tělesnosti z pozice sociálního konstruktivismu, který vnímá člověka jako konstrukt společnosti. „K lidské osobě patří to, že nemůže dospět k pravému a plnému lidství jinak než prostřednictvím kultury, to znamená záměrným rozvíjením hodnot přírody a ducha.“¹⁵

Na konstruování tělesnosti se podílí kulturní a společenské situace, společenský úzus, postavení jedince ve společnosti, pohlaví, představy o dobrém člověku a životě a vědomí posledního cíle. „Je přece účelem výchovy dát člověku takové vzdělání, jakého za pozemského života potřebuje, aby mohl dojít nejvyššího cíle stanoveného Stvořitelem. Nemůže tedy býti v pravém slova smyslu výchovou taková výchova, která by cele nevedla k poslednímu cíli. Proto v tomto řádu světa, jak jej zařídila Prozřetelnost Boha – když se zjevil ve svém jednorozeném Synu, jenž jediný je ‚cesta, pravda a život‘ – nemůže býti plná a dokonalá výchova leč křesťanská.“¹⁶

Tělesnost je formována v procesu socializace a enkulturace rodinou, státem a církví – tedy sférami veřejnou, privátní a duchovní. „Výchova je nutně úkolem společnosti a nikoliv jednotlivců. Jsou tři nutné společnosti rozdílné, ale podle vůle Boží vhodně související, jímž člověk patří od svého narození. Dvě z nich, rodina a stát (občanská společnost), jsou řádu přirozeného a třetí – Církev – je řádu nadpřirozeného.“¹⁷

Pokud se má člověk rozvíjet v celistvosti, je k tomu potřeba kultura, neboť tělesnost je konstituována v kontextu kultury, a to národní, ale také v kontextu historické kulturní příbuznosti. Tělesnost není možné vnímat bez kontextu kultury, která ji utváří a která je tělesností zároveň utvářena. Je-li tělesnost odtržena od kultury, stává se člověk sám sobě cizím a ztrácí i svou národní identitu. Tělesnost je ovlivňována vládnoucí ideou a může být nástrojem vlády a moci.

¹⁵ *Gaudium et spes.*

¹⁶ Prus XI., *Divini Illius Magistri. O křesťanské výchově mládeže*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1947, s. 7.

¹⁷ Tamtéž, s. 9.

Tělesnost je oblastí lidské existence, která vyžaduje rozvoj a péči. Jak tělesnost rozvíjet, jak tento rozvoj uchopit správně, tomu se člověk učí, postupně však přebírá zodpovědnost za svou tělesnost. Tělesnost by se měla rozvíjet v harmonii s mravními a rozumovými schopnostmi, jen tak může být v harmonickém stavu a vztahu k ostatním oblastem života člověka. V tělesnosti se odráží, do jaké míry jedinec uplatňuje svou svobodu, vůli a vytrvalost. V tělesnosti se projevují postoje člověka ke svému seberozvoji a k životu vůbec.

Třetím identifikovaným diskurzem byl diskurz prostředku, což je systém tvrzení a praktik, které konstruují tělesnost jako prostředek. V diskurzu prostředku je určující cíl, k jehož dosažení má prostředek sloužit. Cílem může být jak celek – člověk, národ, kultura, tak jednotlivost – rozvoj tělesný, výchova mravní, budování charakteru či vůle apod. Cíl promlouvá do tělesnosti.

V tělesnosti se prezentuje krása, zdraví, bytí, duševní stav, postoje, životní směřování, identita. Tělesnost zahrnuje také duševní pochody, nejde jen o oblast těla jakožto hmoty, ale také o prožívání, konání: vnější forma – duch, zdravé tělo – zdravý duch. V tělesnosti koná duch, který může být zároveň tělesností omezován či ovlivňován. Tělesnost je zjevením krásy, a to nejen fyzické. Tělesnost se podílí na vzájemné komunikaci, porozumění, sjednocení a je zároveň místem souznění a sjednocení. Jde o sjednocení lidí, národů, ale také o sjednocení částí v celek, kterým je člověk. Tělesnost je také prostředkem rozdělení a vymezení vůči okolí a ostatním. Tělesný rozvoj je prostředkem k budování charakteru, ctností, vůle. Tělesnost se tedy podílí na budování charakteru; zároveň se charakter zračí v tělesnosti.

Z pozice nacionalismu je tělesnost konstruována v diskurzu národním, který zdůrazňuje národní sebeurčení, uvědomění a budování národního státu. Nábožensky uvědomělý, mravně vyspělý, fyzicky zdatný člověk je silný a připravený bojovat za svůj národ (za svobodu) a víru (národní přesvědčení). Fyzická zdatnost a národní uvědomění musí být v souladu s uvědoměním náboženským a mravním, což se projevuje v tělesnosti. „Stálým cvičením má se zachovati zdraví: a kdo sebe zachová, zachová rod i národ. [...] V sokolství má být pěstěn pokrok a výchova národní, tj. práce činná a obětavá pro všechen lid a dáti pro čest, svobodu a slávu národa vše, i život.“¹⁸

¹⁸ J. ŠIMON, „O správném cestu sportu,“ *Český zápas* 15, č. 7 (1932).

Tělesnost je tedy vnímána jako neoddělitelná a nepodcenitelná součást člověka a života nejen jednotlivců, ale také národa. Tělesnost participuje na lepším člověku, taktéž na lepším národě; není tedy pouze privátní záležitostí jedince, ale stává se oblastí sdílenou, v kontextu diskurzu národního národně sdílenou. Tělesnost se prezentuje ve veřejném prostoru, zároveň má podíl na utváření národní identity a je jedním z ukazatelů kondice národa. „Sport nesmí být sám sobě účelem, ale prostředkem, napomáhajícím k zušlechtnění tělesných a mravních sil národa. [...] Sokolství mělo znamenat souladné vypěstění celého českého člověka: v zdravém, krásném lidském těle zdravý a krásný duch; cílem výchovy sokolské bylo utvořit člověka povahy pevné, ukázněné, neoblomné, pravdivé a spravedlivé a ve všem dobré. Stálým cvičením má se zachováti zdraví: a kdo sebe zachová, zachová rod i národ. [...] Sokolství má být výchovou k pravé svobodě a demokracii: hlásalo od počátku bratrství, rovnost a kázeň, neboť bez kázně není svobody (...); sokolství dále je výchovou sociálního citění, káže a učí mít srdce dobré a spravedlivé, učí lidskosti, lásce a obětavosti, potírá sobectví a zášť.“¹⁹

Tělesnost se podílí na budování národního ducha; zároveň je prostředkem komunikace s duchy jiných národů. Tělesnost má podíl na sblížení a sjednocení, jak národním, tak na nadnárodní úrovni. Na formování tělesnosti se podílí nejen národní kultura, ale také historický kontext. Tělesnost je ovlivňována minulostí a má přesah do budoucnosti. Tělesnost se tedy týká člověka jako celku a prostupuje do všech životních oblastí, jak u jednotlivce – tělo, duch a duše, tak i u národa – národ jakožto tělo a duch. Tělesnost participuje na utváření celku – národa, kultury; zároveň je duší národa a duchem formována – tělesnost je jejich prezentací.

Pátý identifikovaný diskurz byl pojmenován diskurz nenaplněnosti, neboť tělesnost je v něm konstruována pouze jako prožívání tělesné síly a fyzické krásy. „Zdravý a mravně ušlechtilý sport je neslučitelný se zjevy, které ideu sportu převrací, kdy sport přestává být prostředkem k cíli a stává se účelem sám pro sebe, a kdy je veden pouhou snahou po rekordech nebo senzacích.“²⁰

V diskurzu nenaplněnosti absentuje jednota, neboť tělesnost je konstruována bez respektování požadavku jednoty, ať již se jedná o jednotu těla, duše a ducha, nebo jednotu hmotného a duchovního. „Takový způsob nevede k dovolené zábavě a spíše je rebarbarisací lidského citě-

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Miroslav RAJMON, „Tělovýchova a sport v současné době,“ *Duchovní pastýř* 7 (1957).

ní, neboť potom sport není podřizován lidským ideálům a není uváděn v souvislosti s nejvyšším určením člověka. [...] „Cokoliv činíte, všechno konejte ke slávě Boží.“²¹ Tělesnost tudíž není rozvíjena holisticky, nýbrž dochází k porušení základní rovnováhy, což způsobuje rozkol, který se do tělesnosti promítá. Je-li důraz kladen pouze na vnější formu těla, dochází ke zkáze jak jednotlivce, tak národa. Tělo, duše a duch – všechny se podílejí na celkovém zdraví člověka. Všechny mohou být postiženy; není to jen tělo, které může trpět, nýbrž také duše a duch.

Tělo, tělesná síla a krása jsou pomíjitelné, tudíž neskýtají přesah za horizont okamžiku či lidského života. Pakliže je tělesnost vnímána zúženě pouze jako tělesná síla či kondice a tělesná krása, jde o tělesnost, která je pomíjitelná, chorá, zmrzačená a bloudící. Není totiž zakořeněna, nestojí na základu nepomíjitelném. Tělesnost lze pěstovat na sportovištích bez hlubšího zakotvení, ale pak nejde o tělesnost v možné plnosti, nýbrž jen o pěstování té části, která podléhá pomíjivosti – vlastního těla a jeho krásy. Jedná se pak o úpadek tělesnosti, nemocnou tělesnost, která by měla být léčena a vychovávána. Tělesnost by měla být pěstována – vychovávána v kontextu toho, co může přinést naplnění tělesnosti a věst ke konečnému štěstí, a tím je poznání Krista.

Rozvoj pouze těla bez spolupráce s rozvojem duše nevede k poznání a naplnění smyslu života člověka. Stojí osamoceně bez kontextu, bez vztahu k dalším lidem, bez hlubší ideje, která by přinášela smysl jeho existenci. Takové tělo je rozvíjeno pouze pro samo sebe, nenalézá svůj poslední smysl. Tělesnost je zachovávána čistotou mravů; tudíž by neměla být pěstěna sama o sobě, ale vždy v součinnosti celku, kterým je tělo, duše, duch a mrav.

Tělesnost nelze oddělit od vnitřního života, prožívání, myšlení, charakteru, postojů, názorů. Vzájemně se ovlivňují a prezentují. Je-li vnitřní prožívání potlačováno, přesto do tělesnosti promlouvá, nicméně není to v souladu s řádem, který vztahu tělo – duše – duch náleží. Je-li tento řád porušen, je narušena svoboda, která je s tělesností spojena a která se v tělesnosti zjevuje. Je-li rovnováha porušena v některé z těchto oblastí, vztahů či závislostech, dochází k nenaplněnosti tělesnosti.

Tělesnost je místem či způsobem vnitřního sjednocení. Tělesnost není možné zúženě vnímat jen z pohledu tělesného rozvoje, pozemského bytí a jednotlivce. Tělesnost nemůže dosáhnout své plnosti jako bezhodnoto-

²¹ Tamtéž.

vá, bez vztahu k ostatním oblastem lidského pozemského i duchovního bytí.

Výzkum ukázal, že pojmy, kterými je tvořena kategorie výchova v rámci Církve římskokatolické se pojí zejména ke křesťanské výchově, kterou je církev pověřena. U Církve československé husitské se pojí s výchovou jednotlivce, ale také národa, s rozvojem kultury a profesní výchovou, taktéž s institucionalizací výchovy. U Českobratrské církve evangelické nebyla kategorie výchova identifikována, což ovšem neznamená, že by tato církev otázku výchovy zcela pomíjela. Informačními zdroji ale byly církevní dokumenty či dobové komentáře v církevním tisku vydané v období 1917 až 1970. Tištěné informační zdroje, které by svým vznikem spadaly do cílového období, nebyly církví publikovány, tudíž nebylo možné v nich pohled církve na tělesnost či výchovu identifikovat. Výchova v pojetí Církve římskokatolické směřuje především do církve; jde spíše o výchovu křesťanskou. Výchova v pojetí Církve československé husitské je výchovou národní, přičemž výchova realizovaná církví a výchova státní se překrývají. Akcentována je institucionalizace tělesné výchovy a sportu jakožto státem zajišťované a podporované sféry budování národa.

Identifikované diskurzy se v přemýšlení o výchově a tělesnosti naopak zkoumanými církvemi uplatňují v různé míře; společné však je, že všechny zkoumané církve akcentují výchovu vedoucí k celostnímu rozvoji. Za takovou nelze pokládat tu, která je zaměřena na pouhou drezuru, nýbrž musí jít vždy o výchovu a sebevýchovu. Nemůže jít tedy o nějaké zúžené pojetí výchovy se zaměřením jen na některou část člověka, nebo nějaký rozměr lidského bytí; musí jít o výchovu holistickou, tedy takovou, která zahrnuje také tělesnost. Tělesnost, do které promlouvá tělo, duše i duch v jednotě.

4. DISKUZE

Realizované výzkumné šetření přináší pohled na tělesnost, který dosud nebyl v odborné literatuře ani v uskutečněných výzkumných šetřeních zpracován. Z analýzy dosavadních poznatků a výsledků výzkumných

šetření vyplynulo, že tělo a tělesnost²² jsou obvykle pojednávány především z hlediska spirituality sportu,²³ vztahu mezi křesťanstvím a sportem²⁴ nebo z pohledu spirituality a pohybu.²⁵

V obecnější rovině je tělesnost nahlížena také z pohledu psychologie, především ve vztahu ke zdraví, ať již fyzickému či duševnímu (oblast, kterou se zabývá psychoterapie), dále ve vztahu těla (flash) a ducha (spirit) nebo ve vztahu k genderu. Prezentované výzkumné šetření se oproti uvedeným přístupům zabývalo pohledem křesťanských církví na tělesnost, která byla chápána jako způsob vnímání těla a přemýšlení o něm. Jak vyplývá z pojetí lidské osoby církvemi, mělo by se tak dít v jednotě těla, duše a ducha.

²² Srov. Steven J. OVERMAN, *The protestant ethic and the spirit of sport. How Calvinism and capitalism shaped America's games*, Macon: Mercer University Press, 2011; Max WEBER, *Die protestantische Ethik und der „Geist“ des Kapitalismus*, Weinheim: Beltz Athenäum Verlag, 1996.

²³ Srov. Jim PARRY – Simon ROBINSON – Nick J. WATSON – Mark NESTI, *Sport and spirituality: An introduction*, Abingdon – Oxon: Routledge, 2007; Jim PARRY – Mark NESTI – Nick J. WATSON, *Ethics and Transcendence in Sports*, Abingdon – Oxon: Routledge, 2011; Susan S. SING, *Spirituality of sport: balancing body and soul*, Cincinnati: St. Anthony Messenger Press, 2004, doi:10.1080/00948705.2005.9714685; Nick J. WATSON – Mark NESTI, „The Role of Spirituality in Sport Psychology Consulting: An Analysis and Integrative Review of Literature,” *Journal of Applied Sport Psychology* 17, č. 3 (2004): 228–239.

²⁴ Srov. Miloslav BEDNÁŘ, „Náboženská dimenze Coubertinova olympismu,” *Česká kinantropologie* 18, č. 4 (2004): 92–105; Ivo JIRÁSEK, „Christian Instrumentality of sport as a possible source of goodness for atheists,” *Sport, ethics and philosophy* 12, č. 1 (2018): 30–49; Karel PANČOCHA, *Spiritualita sportu pohledem křesťanství v angloamerickém prostředí a České republice*, Rigorózní práce, Olomouc: Fakulta tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci, 2009; Michael P. KERRIGAN, *Sports in the Christian Life*, Center for Christian Ethics at Baylor University, 2008; Kevin LIXEY L. C. – Christoph HÜBENTHAL – Dietmar MIETH – Norbert MÜLLER, *Sport & Christianity. A Sign of the Times in the Light of Faith*, The Catholic University of America Press, 2012; Nick J. WATSON – Andrew PARKER, *Sport and the Christian Religion: A Systematic Review of Literature*, Cambridge Scholars Publishing, 2014; Nick J. WATSON – Stuart WEIR – Stephen FRIEND, „The development of muscular Christianity in Victorian Britain and beyond,” *Journal of Religion and Society* 7 (2005), https://ray.yorks.ac.uk/id/eprint/840/1/2005-2.pdf_sequence%3D1 [cit. 4. 12. 2024].

²⁵ Srov. Emanuel HURYCH a kol., *Spiritualita pohybových aktivit*, Brno: Masarykova univerzita, 2019; Tomáš KANTOR – Ivo JIRÁSEK, „Pohyb jako teologická kategorie: pohled vybraných katolických duchovních v ČR na sport,” *Česká kinantropologie*, 18, č. 4 (2014): 11–25; Ivo JIRÁSEK, „Religion, Spirituality, and Sport: From Religio Athletae Toward Spiritus Athletae,” *Quest* 67, č. 3 (2015): 290–299, doi: 10.1080/00336297.2015.1048373; Ivo JIRÁSEK, *Religion and Spirituality in Sport*, 2018, doi: 10.1093/acrefore/9780190236557.013.149; Kathleen M. DILLON – J. L. TAIT, „Spirituality and being in the zone in team sports: A relationship?” *Journal of Sport Behavior* 23, č. 2 (2000): 91–100.

Předložený příspěvek, jak bylo uvedeno v úvodu, se nezaměřuje na prezentaci tělesnosti v celé šíři, kterou výzkum přinesl, nýbrž pouze na část týkající se vztahu tělesnosti a výchovy. Tento vztah byl totiž identifikován jako významný při formování tělesnosti. Z výzkumu vyplynulo, že tělesnost by měla být rozvíjena, a že pečovat o svou tělesnost se člověk musí učit – a to v rámci výchovy. Výchova by neměla zahrnovat pouze péči o tělo jako fyzické těleso či o některý konkrétní aspekt, např. tělesnou krásu, ale měla by probíhat v celistvosti těla, duše a ducha. Někdo by mohl namítnout, že toto zjištění není nijak nové. Požadavek celostní výchovy je dnes obecně uznáván v současné pedagogice, a proto bychom se mohli ptát, proč by výsledky tohoto výzkumného šetření měly získat naši pozornost? Možná však právě proto, že nepřináší žádnou senzaci, mohou být významné – ukazují totiž, jak byl pohled na tělesnost závislý na uvažování v konkrétní dějinné situaci, což zřejmě platí také pro vztah tělesnosti a výchovy.

Na druhou stranu můžeme pozorovat, že některé důrazy přetrvávají, a přestože se současná doba v některých ohledech liší od doby, na kterou se výzkum zaměřoval, některé aspekty stále zůstávají. Např. důraz na holistickou výchovu je jistě aktuální i dnes. A i když se některé diskurzy identifikované ve výzkumném šetření mohou zdát specifické pro danou dobu (např. diskurz národní), nemusí to tak být zcela, zvláště v době rozvolňování tradičních řádů a hodnot, kterou Zygmund Bauman²⁶ nazývá tekutou modernitou. V době postmodernismu, globalizace, mísení kultur, relativismu a pluralismu, výroby informací a života v sítích, ale také konce univerzalizmu a krize národního vědomí,²⁷ se objevují různé důrazy ve výchově a docenění výchovy jako nástroje péče o tělesnost i jejího budování. Výchova zůstává cestou k učení, jak o tělesnost pečovat.

Pokud byl identifikovaný pohled na tělesnost podmíněn dobou, lze předpokládat, že i současnost formuje dnešní pohled na tělesnost. Jakou tělesnost tedy dnešní společnost formuje? Je to tělesnost zdravá, nebo nemocná (diskurz nenaplněnosti)? A pokud nemocná, jakým směrem by se měla ubírat výchova, která by člověka žijícího v současném světě učila pečovat o tělesnost v její plnosti, komplexnosti a celistvosti?

Tělesnost je ovlivňována (diskurz získaného konstruktů) kulturou, společenskými konvencemi, politickou mocí, ideologií, trhem, sociálním

²⁶ Zygmund BAUMAN, *Tekutá modernita*, Praha: Mladá fronta, 2002.

²⁷ Srov. Stanley J. GRENZ, *Úvod do postmodernismu*, Praha: Návrat domů, 1997.

statusem, pohlavím, představami o dobrém člověku a životě, vědomím posledního cíle, ale také převažujícím pojetím ducha a hmoty a jejich vzájemného vztahu tak, jak jsou prezentovány v rodině, společnosti, kultuře, státě.²⁸ Jakou tělesnost buduje soubor těchto faktorů právě dnes? A jsme vůbec schopni na tuto otázku odpovědět v tak pluralitním světě, ve kterém dnes žijeme?

Výše uvedené otázky jistě nejsou jedinými, které lze v souvislosti s výchovou a tělesností klást, nicméně předložený příspěvek může být inspirací k tomuto tázání i ke hledání odpovědí. Může připomenout, jakou roli by výchova měla mít ve vztahu k tělesnosti v současné době, která se vyznačuje individualizací a personalizací. V době, kdy se vliv tradičních způsobů normalizace oslabuje a do popředí se dostává důraz na svobodu a sebekontrolu. Avšak zároveň v době, která je provázena slabou vůlí a nízkou vnitřní motivací. V době, kdy proces personalizace, doprovázející postmoderní dobu a proměnu časovosti, odstranil téměř vše transcendentní, takže člověku zůstává převážně jen čistě aktuální a subjektivní. V době, v níž člověk žije život bez cíle a beze smyslu, v němž je vydán napospas závratnému sebeokouzlení. V době, kdy je do popředí postavena osobní realizace a respektování subjektivní jedinečnosti a osobitosti jako základní hodnoty.²⁹

Není v takovémto světě tělesnost pouze prostředkem k tomu, být sám sebou (diskurz prostředku), místo, aby se to, kým člověk je, zračilo v jeho tělesnosti? Tělesnost se stává rukojmím utilitaristického myšlení, v němž je nejen lidské tělo, ale i člověk samotný pouze objektem, který lze využít k budování vlastní identity. Právo být sám sebou a co nejvíce si užívat je totiž neoddělitelně spojeno se společností, která povýšila svobodu jednotlivce na základní hodnotu – což je jen krajním projevem individualistické ideologie.³⁰

Předložený výzkum tak může být inspirací pro výchovu k sobě samému, a to skrze prožitek v těle a prostřednictvím těla. Jak uvádí Běla Hátlová:³¹ „Vnímání informací prostřednictvím svého těla dává reálnou

²⁸ Srov. IVO JIRÁSEK, „Kulturní souvislosti lidské tělesnosti,“ *České kinantropologie* 5, č. 1 (2001): 61–74.

²⁹ Srov. GILLES LIPOVETSKY, *L'ère du vide. Essais sur l'individualisme contemporain*, Paris: Editions Gallimard, 1983; GILLES LIPOVETSKY, *Les temps hypermodernes*, Editions Grasset & Fasquelle, 2004.

³⁰ Srov. LIPOVETSKY, *L'ère du vide. Essais sur l'individualisme contemporain*; LIPOVETSKY, *Les temps hypermodernes*.

³¹ HÁTLOVÁ, *Tělesnost. Moderní babičtví*.

možnost porozumět sobě samému, neztratit se ve virtuální realitě. Tělesná cvičení zesilují vnímání sebe sama skrze vlastní tělo. Navozují situace k vyjadřování svých pocitů a k prožívání prostřednictvím svého těla. Učí zůstat v kontaktu se svým tělem při řešení myšlenkových operací. Pocit a prožitek – vnímání informací prostřednictvím svého těla, se tak stává reálným objektem jehož prostřednictvím může člověk svou činnost konfrontovat. (...) Změny navozené vědomým pohybem mají bezprostřední vliv na psychické funkce. Vnímání těla a jeho potřeb napomáhá strukturální proměně mysli a stavu vědomí. Na základě změny prožívání jsou vyvíjeny nové způsoby jednání (...). Prožívání je vztahem člověka k sobě, vztahem mysli a těla“.

Ovšem prožitek nemůže zůstat izolovaný, ale musí být reflektovaný, tedy vědomě zpracovaný v kontextech a souvislostech. Jak uvádí Ivo Jirásek: „Rozeznat stín, uvědomit si své bytí v jeho celkovosti, integrovat vše do celku naší bytosti, to je forma zpracování symbolů, zrání lidské osobnosti, proces individuace, stávání se skutečně sebou samým, odhalujícím pravé já.“³²

Výchova by tedy měla pomáhat objevit a rozvíjet svou vlastní identitu skrze tělesnost, což zahrnuje vnímání a prožívání vlastního těla, a tím pomoci člověku lépe porozumět sobě samému. Aby k tomuto porozumění mohlo dojít, měl by se člověk v rámci výchovného procesu učit prožitek tělesnosti reflektovat, tedy nahlížet jej z různých perspektiv a souvislostí. Současně by mělo být rozvíjeno umění sebereflexe, tedy schopnost nahlížet sám sebe na pozadí tělesného prožitku. Výchova by měla vést k zodpovědnosti a péči o vlastní tělo, ale také o těla druhých, což by nemělo být omezeno pouze na péči fyzickou, nýbrž také na péči duševní a duchovní (ve smyslu kalokagathia).

ZÁVĚR

Předložená studie zprostředkovává dílčí výsledky širšího výzkumného šetření realizovaného v rámci disertační práce na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci. Domnívám se, že prezentované závěry mohou poskytnout inspiraci v oblasti výchovy a tělesnosti a je-

³² IVO JIRÁSEK, *Zážitková pedagogika. Teorie holistické výchovy (v přírodě a volném čase)*, Praha: Portál, 2019, s. 101.

jich vzájemného vztahu. Ačkoli je zřejmé, že prožívání sebe sama v těle, tedy tělesnost, je významným faktorem při formování osobnosti i při hledání způsobu, jak žít dobrý život, nemusí být vždy zjevné, o jak důležitou oblast se jedná. Má-li člověk prožívat stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody, pak tohoto nelze dosáhnout bez těla. Výchovou se člověk učí, jak pečovat o svou tělesnost; současně je výchova sama způsobem této péče.

Širší výzkumné šetření bylo zaměřeno na identifikaci pohledu vybraných křesťanských církví na tělesnou kulturu. Tento pohled byl dedukován zejména z pohledu na tělesnost, což zahrnuje i propojení tělesnosti a výchovy, které je prezentováno v tomto příspěvku. Z výzkumného šetření vyplynulo, že vybrané církve se k tělesné kultuře³³ vztahují jako k prostředku nebo také prostoru rozvoje člověka v jeho celistvosti, jednotě a harmonii těla, duše a ducha. Tedy jde o pojetí tělesné kultury „jako péče o člověka prostřednictvím jeho komplexnosti“.³⁴

Tento příspěvek nepřináší převratně nové poznatky, avšak staví je do kontextu současné společnosti, která se vyznačuje individualizací, personalizací a nízkou vnitřní motivací. V tomto rámci je třeba přemýšlet o výchově ve vztahu k tělesnosti z nových perspektiv, v nichž i známé poznatky mohou nabývat nových významů. První perspektivou je holistický přístup, tedy výchova nejen těla, ale také duše a ducha. Ve vztahu k sobě samému by výchova měla vést k objevování vlastní identity skrze tělesnost, tedy rozvíjet umění vnímat a prožívat své tělo, a zároveň podporovat tělesný pohyb jako zdroj informací o sobě samém. Výchova by měla zahrnovat učení se tělesné prožitky zpracovávat, tedy promýšlet je v kontextech a souvislostech. Jinými slovy, výchova by měla vést k osvojování umění reflexe a sebereflexe, což člověku umožní porozumět tomu, jak tělesnost ovlivňuje psychiku, myšlení a chování, a naopak, jak se tyto aspekty promítají do tělesnosti.

Vzhledem k různorodosti kultur, ideologií a společenským změnám je třeba přistupovat k výchově tělesnosti pružně a měnit perspektivy podle aktuálních kontextů. Výchova by měla vést k péči o vlastní tělo i o těla druhých a k podpoře celkového zdraví a pohody nejen jednotlivce, ale i společnosti. Celkově by měla výchova podporovat individuální

³³ SROV. JIRÁSEK, „Tělesnost a tělesná kultura,“; JIRÁSEK, *Filosofická kinantropologie: setkání filosofie, těla a pohybu*.

³⁴ JIRÁSEK, *Tělesnost a tělesná kultura*, s. 49–57.

rozvoj a uvědomění si významu tělesnosti jako nedílné součásti lidského bytí v různých kulturních a společenských souvislostech.

Corporeality and Education

Keywords: Body; Corporeality; Church; Education

Abstract: The paper presents the partial results of an empirical investigation, focusing on the description of the education emphasized by churches in relation to corporeality. The empirical investigation focused on the perspective of selected Christian churches (Roman Catholic Church, Czech Brethren Evangelical Church, Czechoslovak Hussite Church) through church documents and commentaries in church newspapers during the period from 1917 to 1970 in the Czech Lands. Research has shown that cultivating the body and corporality is an art, which does not belong to the natural equipment of man, and man is equipped with this art in the process of education. Church-emphasized education is one that leads to holistic development, so it cannot merely be dressage, but always education and self-education.

Mgr. Martina Kočerová, Ph.D.
Jihočeská univerzita
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky
Kněžská 8
370 01 České Budějovice
martina.kocerova@tf.jcu.cz